

Murat Özyaşar

SARI KAHKAHA

zeki z. kırmızı

2018

Özyaşar, Murat; Sarı Kahkaha (2016, Öykü), Doğan Kitap yayınları, Birinci Basım, Şubat 2015, İstanbul, 108 s.

Doğrusu, 2008'de, yani neredeyse 10 yıl önce okuduğum kitabı **Ayna Çarpması** (2008) için çok sert, kısa bir yazı yazmışım (Ekte.) ama öfkem daha çok kitabı ödüllendiren seçici kurullara, yazınımızın yazın dışı ölçütleri devrede tutmasına, vb. yönelmiş. Yazarın kitabına dönük çok da şey söylememişim. Doğru davrandığımı söyleyemem. Yazdıklarımın birçoğu da duygusal, yazındışı nedenlere dayalı ve yazınsal bağlam içinde yanlış duruyor.

Sarı Kahkaha yanılmıyorsam genç yazarın (1979 doğumlu) ikinci kitabı. Duygusal tepkim onu okumamı engellemiyor ki bu iyi. (Kendimi kutluyorum.) Üstelik bu kez öfkelenmekten daha önemli bir şeyle ilgiliyim. Geçerken belirteyim, yazarımız bu kitabıyla *Balkanika Vakfı'nın 2016 yılı Uluslararası Edebiyat Ödülü'nü* Sylvain Cavailles'in Fransızca çevirisiyle aldı. (5 Aralık 2017, basın).

Yazarımız (8 Eylül) 2017'de, 29779 sayılı *kanun hükmünde kararname* (23 Temmuz) ile öğretmenlikten açığa alındı ve arkasından gözaltına. Basında konu Murat Özyaşar özelinde epeyce yankılandı. TV'de **Sarı Kahkaha'nın** yayınlanmasından sonra yapılmış bir söyleşisini dinledim. Aslında yazarlığı konusunda güven veren içten, yaşına karşın oldukça birikimli, çekingen ama olgun bir izlenim bıraktı üzerimde. Kitap adlarının anlamını açıklaması önemliydi: Öykülerin izleksel altyapısını oluşturan **Ayna Çarpması**, aslında berberlerde aynaya baktıkça bunalım geçirme tepkisine (ben duymamıştım) verilen ad. **Sarı Kahkaha** ise yasevinde iplerin koptuğu ve kahkahaların atıldığı çıldırı anına denirmiş. İki de simgesel gücü yüksek, güçlü çıkış noktaları aslında öykü açısından düşündüğümüzde.

*

KepenK, anlatıcı dilinin, anlatımın nasıl yaşananla büküldüğünü, özgün ve güncel içerikle yeniden kullanıma sokulduğunu başarıyla gösteriyor bize. "*Bak inkârla geçti bahar, imhayla geldi yaz, parça tesirliydi sonbahar. Ama madem daha ölmedik, burada olmaya, dünyada kalmaya devam.*" (14) Hatta amaçlı bir gösterim olduğunu düşünebiliriz: "...derken bir dağın kandilini söndürmeye kalkan savaş uçaklarının gürültüsü, fır fır tepemizde döndü askeri helikopterler. Nişan alınmış taşlarla delik deşik olmuş bir panzer ezdi geçti asfaltı. Katran. Tüfeğin saçması gibi dağıldı insanlar." (16) İki arkadaş düşünceleri ve izlenimleri kovalayan söyleşileri ve mahalle ağzıyla serseri turlarını sürdürüyorlar öykü boyunca. "*Baktık./ Kimi insan bakmak içindir.*" (18) Elinde çakmak olmasına karşın mendil satmaya kalkan çocuktan al haberi: *Yarın, kepenk kapatma eylemi var ağbi.* Sait Faik buralarda bir yerde...

KepenK kapatma eylemi. Üç gün sokağa çıkma yasağı: "*El konulmuş üç günlük bir dünya, herkesi evinden alan bir şehirdi gördüğüm.*" (**Yan**, 22) İyiden iyiye yontulmuş, dinmiş, sokağa sinmiş, mahallenin gündelik dili (mahalle artık darbe yemiş olsa da) rahat, bildik akışını sürdürüyor. Tetikte bir anlak (zekâ), uyanıklık acıdan şaka çıkarmanın eşiğinde, birikimi masaya sürüyor ve yüksek oynuyor. (Özyaşar'ı alkışlıyorum beklentili.) İçeriğe bakmıyorum çünkü ona nereden baktığın önemli. Üstelik karşıda olmak seni kimin yanına taşıyor asla unutma. "*'Sıra sende' dedi Kâmil zafere kapılmış sesiyle. Hamlesinden değil, sesinin tonundan değil, beni incitmesinden de değil, beni incitmeye çalışmasından incindim. Hayatın provası sert, sanki kış ve devlet.*" (26) Dolu, öfkeli yazarımız 'kış ve devlet' diyerek iyi mi yaptı, kötü mü? Açık ve cesurca oynaması neden kötü olsun? Ama duygu, yazınımıza

nerelerde gezinmek gerektiğini anımsatıyor işte. Anlatıcımızın karşısında Kâmil, satrançla birlikte öyküleriyle de bunalttı iyiden. Tam, bana hikâye anlatmayın len, diyecek **yand**an bir ses, 'Atını oyna'. Nasıl gördün o hamleyi, sorusuna gelen yanıt mı? "Ben on yıl dağda, yirmi yıl hapishanede kaldım." (29)

Tekerlekli sandalyede felçli Ekber anlatıyor (**Felç**). " 'Üzülme' dedi teyzem kızı, 'sana kız mı yok?'/ Yoktu.// Biliyorum dünya güzeldi, ama bana değil." (35) Baba Monika'nın peşinde Almanya'da. 'Baba eve dön!' (36) Annenin merak ettiği, Refik yapabiliyor mu, yapamıyor mu? Bunu anlamanın tek yolu, Refik'in Ekber'i bilinen yere, *mektebe* (genelev) götürmesi. 'Gel kocacığım, gel. Ama Ekber, 'Alev'in çarşafa dağılmış kıvrıkcık sarı saçlarının ayırdına varır varmaz' bayılır. Gün geçer. Kocasıyla arası açılan teyze kızı çıkagelir. Annenin tezgâhı mı bu? "Sonunda incecik parmaklarıyla çadırımı söktü. Kamış kalemimi hokka ağzına aldı. Derken şaha kalkmış görkemli atımın üstüne bindi. İnim inim inlerken araya benim güçlü ve düzensiz hırıltılarım karıştı. Böyle böyle, inleye inleye, birbirimizi terlettik. Benim o saati değin 'sağlam' bir hayatım varmış. Felç olmak nedir, ben asıl o zaman anladım." (43) Düş müydü bu, yoksa gerçek mi?

Askerde, **Altıotuzbeş** anlatıyor esrar partisinde. "Sonra da tek tek gözlerimize baktı. Baktı merakımız tam tıklar. Tıklar tıklar döküldü." (46) Ağrı bölge komutanı ağabeyin gölgesinde kalıp denenmedik halt bırakmayan Altıotuzbeş, adı üstünde "Altı üstü bi Altıotuzbeşti" (53) işte. Son numarasını da ertesi günü yaptı: "Ajan oldu alçak herif!" (54) Sonra ne mi oldu? "...sıkılmış kendi kafasına." (55)

"Baktın her ismin bir hali var –Hakkı mesela, haklamaya çalışır daima her halin bir ismi yok ama, niçin?/ Sözelimi benim bu halim, ne isim vereceksiniz buna, dedin." (**İsmin Halleri**, 59) Dünyaya en anlamlı yanıt olsa olsa delininki. "Bir tur daha döndüler./ Önümden geçti bir ki Bir Ki'ler. N'oldu bilmiyorum, bağırdım kendimi. Tarihimize koyayım, temponuza koyayım, düdüğünüzün içindeki nohudu... endişeli yüzleri döndü bana, ayakları hâlâ Bir Ki BİR Kİ... Dayanamadım daha beter sataştım. Ağzıtükürüklüherifkadınadamlar, 'Bana bak aklın başında mı senin?' dediler bana./ Otuz üç yılımı kahkahayla püskürttüm." (67) Hişt hişt köpek!

Yaşamın **Yasak Bölge**'lerinin çarpıcı öyküsünde (dört dörtlük, kitabın da en iyi öyküsü) anlatıcı şöyle diyor kendine: "Daha ne diyeyim ben sana, hasılı 2+1 hasar, yani annen, baban ve sen." (71) Balkondan değil kendinden sarkmak isteyen babanın oğlu olarak dünyaya düşen anlatmasını sürdürüyor: "Harften heceye, heceden sözlüğe, cümlesine lanet okuduğun o günler. O trahomlu gözler, o siyah önlük, beyaz etamin yaka. Hazrolda tutuldun çok zaman, tek ayak üstünde ceza. Rahata erdin sonra. Dizlerini kanattın herkes kadar, herkes gibi dirsek çürüttün de anladın: Şu çocukların tek bir kusuru var; büyümeleri." (71) Koltuğunun altında kalın kitaplarla gezen nam-ı diğer Kibar Rıza, baba. Cansever şiirinde yol alıyoruz sanki: "Adı: Baba!./ Yahut çok çiğnenmiş bir patika." (74) Babaya mektup mu yazacaksın yani? Geç bunları, geç diyen işaret parmağını görüyor musun babanın? "Çok geçmedi, dayanamadın." (78) Döndün eve. Ev ne? 1+1. Yardım ve yataklık eden eşyalarıyla evin. Odana dökülüyorsun. Ama rahmetsiz baban yanıbaşında, dilinin balkonundan düşürülmeyi bekliyor hâlâ. "Canına okur gibi okudun, canın ağzında,/ ağzında: Cânım Babam." (82)

"Babam aniden ölünce, öyle oldu, birden bir kış başladı ve evin çatışı durmadan aktı." (**Kriz**, 85) Evin babası, annesi kim olacak? "Babalar öyledir işte, ölünce herkesten çok ölür." (86) "Bu uzun soruyla, sadece biz, babamın ilk akşamına oturduk. Babamdan söz edip sapsarı güldük, ağızımız dolu kahkaha." (87)

*

Ödün vermez, özgüvenli tutumuna karşın Murat Özyaşar'ın iki yapıtıyla çok olumlu yankılandığı anlaşılıyor. Biraz üstün, harika çocuk gibi algılandığı ve yansıtıldığı açık. Bunda basına yansımış (medyatikleştirilmiş) kişisel öyküsünün etkisi olsa gerek. Yeni evli, OHAL'le işinden olma, 20 günlük çocuğu varken gözaltına alınma, sonra salıverilme, vb. Tabii haber olma konusunda yazarın en küçük bir kusuru olduğunu düşünmediğimi hemen belirtmem gerek. *“Aslında hikâyelerim hakkında konuşmak, onları açıklamaya, uzun uzun anlatmaya çalışmak zoruma gidiyor,”* (Söyleşen Mahmut Yılmaz, Eylül 2016) diyen genç yazar kendini örten, saklayan biri değil ve açıkça, olayın değil, güzelin peşinde olduğunu belirtiyor söyleşilerinde: *“Çünkü bin yıllardır tekrarlanır; edebiyatçının işi “güzel” olanlardır, “doğru” olan ile değil.”* (Söyleşen İrmak Zileli, Nisan 2015). Öyle ki alçakgönüllü bir tersyüz etmeyle, yapmaktan, yazmaktan söz etmek yerine yazının yazara kendini yazdırmasından söz etmeyi yeğliyor. Yazarın yazısından daha akıllı olma gibi şansı yok. Varsa bir derdin yazarsın, diyor. *“İnsan ya kendini yazar ya da kendine yazar.”* (2016) Yazma konusunda en duyarlı olduğu nokta şu: *“Acı nakletmeyen ve acı yaratmayan bir dil, anlatı kuruyorsunuz.” Bu çıkarsamanız için teşekkür ediyorum, dilerim okur katında da metinlerim böyle anlaşılır. Acıyla tahrik olan yazarların metinlerinden midem bulanıyor çünkü, hele toplumsal meselelerin acılarıyla...”* (2016) Öyküsünün kaynağına ise şu özgün tezini yerleştiriyor: *“Cümlelerin anlamları yoktur, anlamların cümleleri var. Her anlamın bir cümlesi olmadığı için de hikâyeler var.”* (2015) Yazı tutumuna ilişkin doğallaştırılmış, neredeyse doğaçlama bir yönelimi öne çıkarıyor ki yine kendi söylemiyle yazarsak: *“Şöyle şöyle bir kitap yazacağım, şöyle şöyle projelerim var, diyen biri olmadım hiçbir zaman. Yazının başına otururken ne yazacağını, hikâyenin nereye evrileceğini, nasıl sonlanacağını bilemeyen biriyim ben. Yazının kahrını da keyfini de tam olarak buradan alıyorum diyebilirim.”* (2015) Yazınsal bilgiden çok yazınsal sezgiye yatırım yapan yazarımıza göre, yazmaktan başka gidecek yeri yoktur ve bu yazma yolu da buluşmadan çok çatışma doğuran bir yerdir. Ne anlattığınız, nasıl anlattığınızdan daha önemlisi niçin anlattığınızdı ve onun anlatma derdi 'erk' (iktidar) meselesiydi. Erkle (siyasal) dertlidir genç yazarımız, erk deyince de usuna gelen 'kış ve devlet'dir kuşkusuz. Hem soğuk, hem yakan insanı... Baba örgesi (motif) konusunda yanıtları biraz kaçamak geldi bana. Konuyla ilgili soruları, bildik baba(-oğul) miti çevresinde üstlendiği tam söylenemez ama karşı da çıkmadığı açık. Ondaki 'hüzün ve ironi'yi sırtını yasladığı özellikle Türk yazı geleneğine bağlamak önemli olabilir ki başta Sait Faik, Atay, Atılgan, vb. sayılmalı. *Birikim Dergisi'nden Derviş Aydın Akkoç'un görüşü şöyle: “Özyaşar'ın metinlerini eleştirel bir işleme tabi tutmak, mevcut metinsel akıştaki yerini tayin etmek için, mutlaka coğrafi düzleme temas etmek üzere, ama daha önce ve öncelikle edebî-estetik muharebe düzlemine; yazarın yazma eylemi esnasındaki ruhsal çatışma süreçlerine, bu çatışmalarla nasıl baş ettiğine ya da havlu attığı anlara eğilmek gerek. Zira Özyaşar'da estetik üretim sürecindeki edebî tıkanmalar ve kilitlenmeler coğrafya gerçekliğine göre, bu gerçekliğin olanca tazyikine rağmen çok daha baskın ve yakıcıdır.”* (2018)

*

Murat Özyaşar günümüz öykü yazarları içerisinde dikkati çeken, Sait Faik süreği arayışların ortalamayı tutturana, hatta zorlayan örneklerinden biri. Türk öyküsü, içinde bulunduğumuz dönemde, özellikle arayışların, yaratıcı buluşların yazı uygulamalarında (teknik) öne çıktığı, etkili olduğu, yazar adayının kendini benimsetmesinin diğer türlere göre zor olduğu bir tür olup daha başlarken ustalık, donanım gerektirmektedir. Öykü eşiği oldukça yüksektir ve dileyelim diğer türlerde

de, özellikle şiirde ve romanda benzer bir eşik yükseltme dalgası ortalama çizgisini yükseltilebilirsin. Oysa bakıyoruz, geçmişte kendini kanıtlamış şiir, roman ustaları bile kendilerinin oldukça gerisindeler, birkaç ayrıca (istisna) örneği kenarda tutarak söylüyorum bunu, yazabileceklerinin altında, kötü örnekler adlarını verebiliyorlar. Yinelıyorum, sorunu sanatçı yazar birey sorunu olarak almak ve yansıtmak bir başka körlük olur. Öyleyse neden ülkemizde öykü türünde, eşik ya da düzey yükseltilebiliyor, bu topluma (toplumsal dağılmaya) karşın öykü, eşleşmeden çok karşıtlaşım (antinomik) bir ilişkilene içinde? Belki de atlanmış, kendi açıklamam var bu konuda ama şiir türüne uymuyor. Şiirde ters yönde çalışıyor gerekçem. Dergicilik ve öykünün dergilerde, seçimi titiz kılan oylumu. Şiir konusunda yazın dergileri daha savruk, gevşek davranabilirken öykü kapladığı yer nedeniyle kendi içinde (içkin) bir ölçütü ister istemez devreye sokmuştur. Öte yandan 80'lerden bu yana rastlansal (kurumlara, kişilere bağlı olarak) nedenlerle öykü türü kendine özgün akaklar, ortamlar yaratabildi. Şiir de bunu denedi ama şiirimizin bir geleneği, geçmişi (kurumsal anlamda) olmadığı için kimliksizlik, onca çıkış bildirisine, yerel girişime, öbeklenime, siyasal gönderiye karşın tutarlılık, bağdaşıklıkta, bir çizginin ağırlığını taşımaktan yoksun kalmıştır. Hoş öyküde de okullaşmadan söz edemeyiz. Aynı kargaşa öyküde tutum ve uygulama konusunda sürmüş, nitelik varlığını poetik (yaratısal) kökenlerden ve seçimlerden çok biçimsel ataklara borçlu kalmıştır. Romansa 80'lerden sonra zamana yayılan, geçmişle geleceği ilişkilendiren uzun erimli kurgusu nedeniyle öyküsünü (kurgusunu) hızla yitiren toplumla birlikte dağılmıştır. Öykü zamanı serimlemeden çok düğümlemeyle ilgilidir adının çağrışımlarının tersine. Yani bakın, demek istediğim şu: Dağılmanın (zamansızlaşmanın, öyküsüzleşmenin) arkasından roman türel anlamda uzun, şiir çok kısa kalmış, öykü güzellik yarışmasında durumu kurtarabilmiştir belli sınırlar içerisinde. Öykümüzde dünya güzeli, kraliçesi çıkamamıştır elbette ama ülkemizde sahne alabilmiş, toplumu belli düzeylerde karşılamıştır.

Öyküde düzeyin yükselmesini biçimsel, uygulamalı arayışlara bağladım ya bunun ardçacı (postmodern) yaklaşımlarla yakın ilgisi var. Öykünün türsel yapısı ile yerel (Bunu sivil sözcüğüyle eşanlamı kullananlar da var.) sorunun üstlenilmesinde bir bağdaşım, çakışma da söz konusu. Yeni zamanların, yeni gündelik teknolojik aygıtların en uygun anlatısal karşılığı olarak görünebilmiştir öykü. Düşünce aygıtı, aygıt ürüne bunca mı denk düşerdi? Çok ve geniş yayımlı büyük zamanlar ve tarih(leme) çoktan geride kalmıştır. Yaşamı gündelik çatışmaları içinde kavrayıp çözecek bir edimsellik (anlatı, davranı, söyleşi, gönderi, aktarı yordamlarında nicel sıçrama) yeni ortamlarda yeni bilişimsel (cognitive) yapıları, geçmişten günümüze gelen tüm yapıları yeniden biçimlemeye kalktı. Devrimcilikle tutuculuk birbirlerinin içeriklerine musallat oldu. Yani sözcük bozuldu. Öykü, öyküsel sözcüğün kısa erimli, zamansızlık üzerinden yenişmeli yanı ile bu çağın beklentilerine en uygun konumu başka yazın türlerinden daha tezce üstlenebildi. Bana göre sözcük yere bağlanıp yerin altbelirtgelerine vanalarını açınca (Latife Tekin'lere, Metin Kaçan'lara bağlanabilecek bir poetik fırsatçılık) bir çokluk, varsıllık çarpanı etkisi yarattı. Vay canına, sözcük neymiş, biz neymişiz, aslında ne çok şeymiş(iz) budalalığına değin sürüklendik. Sokak, sokaktaki gündelik yaşam kazanılmış, yaşam sanki çekirdeğinde amacına varmış gibi bir izlenim yayıldıça yayıldı. Aslında öyküyü silen, çünkü öyküyü erkle ilişkilendiren, ama bununla yetinmeyip her türden erki düşman sayan bir (küresel ve sömürgeci) inakçılık (dogmatizm) sıradan anlatı dilimiz oldu. Bütün bunların sonucu şudur: Siyasetin, sanatın, bilimin zemini kaydı, binbir güçlkle ilerletilen ilişkiler ve örülen kavramsal ağ bir çırpıda bir baskı aygıtına dönüştürüldü. Oysa gereken bu tarihsel ilişkilendirme, kavrama yordamının daha çok artan eleştirel

anlaşılma, ayrıştırılma uygulamalarıydı (Aydınlanma da budur, kentsoylu erkinin açık/gizli güvenceye alınması ancak bir boyutudur bunun, karşıtını içinde saklayan bir boyut).

Tüm bunları ileride (!) geliştirilmek üzere geçiyor ve Murat Özyaşar'a dönüyorum. Bu tartışmaların kaynağında, neyi savunduklarından, neyi neyle nasıl ilişkilendirdiklerinden bağımsız olarak bu genç öykü yazarlarımızın çıkışlarını görüyor ve bunu değerli buluyorum. Bazen dayanamadığım inakçı (dogma) yaklaşımlar okumalarımı yıldırıyor, Sait Faik damarının izini süren bu yazı tutumunun o tek kişinin (birey) doldurduğu boşlukla ilişkisi ve derdinin yeni yer ve zamanlarda belirtilerini önümüze koymasının yetersiz de olsa iyi ve gerekli olduğunu savunuyorum. Kavukçu'lar, Bıçakçı'lar, Tosun'lar, Başarı'lar, Erte'ler, Abdo'lar, vd. yaşamın kıyılarında seyreden (marjinal) sıradışının, sürgünün öyküleriyle başa savrulmanın sonuçlarını ve sorunlarını anlamlı biçimde göğsüyorlar diye düşünüyorum. Anlamlı, çünkü öyküye tür olarak sınımsız sarılmakla yetinmiyor, öyküyü güzelduyusal (estetik) bir varlık olarak güzel, daha güzel kılmaya çabaları ve bu çaba geleceğin öyküsünü biçimlendiriyor, bireşimlendiriyor bir yandan.

Özyaşar'ın '*sahicilik*' kavramıyla bu doğrudan, yani dolaylımları atlayarak kurduğu dilsel ilişki, birey olarak kendini bağladığı başka ve toplumsal bir gerçeklikle kurduğu ilişki açısından daha da dikkate değer bir çaba. Geleceğin öyküsünün öncüleri arasında sayabiliriz onu. Nedeni, öyküsünü hangi hakikate nasıl bağladığından çok gençliğe özgü üstlenme biçimi, sorumluluk düzeyi. Hem öykünün iyi damarından bir geleneği böyle kavrayıp hem bunu güncelin içinden süzülen hakikate (?) uygulama yönünde yorulmaz duyarlık Özyaşar gibi örneklerde biçim sorununun aşılacağı, yeni bir bireşime (öyle ya da böyle) ulaşılacağı kanısı uyandırıyor. Yani öykü öyküyü, öykü yazarımız öykü yazarımızı niteliğe ivmeliyor.

Onu sahici bir yazı tutumuna (poetika) zorlayan şey eylem köküne yakınlık ama öte yandan eylemin önünün tıkanık olması. Yazısının uygulayimsal (teknik) çıktısı bu ikilemin içinden geliyor ve izlekleri irili ufaklı, genel özel açıklamalarla, kuramlarla bu nedenle örtüşüyor. Kendini çıkmazda bulmanın kaba bir öfkeyle somutlaşması beklenirken, Murat Özyaşar'da alkışlamamız gereken şey tam tersi bir öykü dilinin öfkeyi dışavurmada yaratılabilmiş olması. Yeni mi? Çok değil ama gizilgücü yüksek. Yoksa aynı çıkmazdı Sait Faik'i de öyküde o eşsiz başlangıca zorlayan şey. (Ama öyküde Sait Faik bir başlangıç mıydı, tartışmaya değer.) Toplumun çıkışsızlığı o toplumun içindeki bireyi kendisine kilitler her kezinde ama duruma verilen tepkiler değişik olur. Yazgıya boyun eğmekten gizil ya da açık bir isyana dek dil türlüleşir, tüm örtük sinir uçları uyarıldığından kimi kez uyumsuz (kakafonik) sesler çıkar ya da tersine acı örgütlenir, sinsî ya da devrimci bir siyasetle geleceğe bağlanır, umut umutsuzlukla harmanlanır, yeni bir ses, müzikalite kulağımızı temizler alışkanlıklarından, kiri pasından.

Bunu umalım derim ben ve öyküye özel bir duyarlılıkla, sevgiyle eğilelim, bakalım. Bunu hak edecek, dinmez bir yaşama, direnme çabası öykümüzde damarlaşarak sürüyor çünkü.